

HISTORIENS IRONI

Modell av templet i Jerusalem.

Judarna fördrevs från sitt hemland sedan romarna förstört templet i Jerusalem år 70. De spred sig under diasporan över den dåtida antika världen för att i vår tid leva som minoriteter i de flesta av jordens länder.

Det land som nu kallas Israel kom som en följd av fördrivningen att betraktats som i stort sett övergivet. Därav sionismens credo: ett land utan folk till ett folk utan land. Israel åt det judiska folket.

Shlomo Sand, professor i historia vid Tel Avivs universitet, föresatte sig att studera denna historieskrivning. Han hade svårt att finna belägg för den. Det kan komma fram till har han skrivit om i sin bok "Skapandet av det judiska folket".

Templet i Jerusalem förstördes år 70 av romarna. Men de flesta judar tycks ha stannat i sitt land efter denna för judendomen traumatiska händelse. Inga arkeologiska bevis tyder på annat. De som brukade jorden förblev trogna sitt land. När så islam expanderade efter 632 och även erövrade det judiska kärnområdet så tillämpades som brukligt en pragmatisk politik gentemot landets befolkning, de tillät den ursprungliga religionen. Men judarna tvingades betala en extraskatt som muslimerna slapp.

Det fanns alltså ett ekonomiskt incitament att helt enkelt konvertera till islam, vilket också är vad Sand menar att många gjorde. Många judar betraktade också de islamska erövrarna som nära allierade och välkomnade dem som en motvikt mot de helleniserade regimer som tidigare härskat i regionen.

Vilka var diasporans judar?

Ett faktum som inte är så känt är att judar bedrev aktiv missionering ungefär samtidigt med tidiga kristna i den antika världen. Rom var en supermakt på nedgång, osäkerheten inför framtiden gjorde att många människor sökte nya svar på nya frågor. Mono-teismen var ett sådant svar. Många romare sökte sig därför i denna oroliga tid till kristendomen eller till judendomen. Judiska församlingar dök upp lite varstans i den antika världen: I världsstäderna Rom och Alexandria, liksom på många platser i Nordafrika, Mindre Asien och i resten av romarriket. Inte minst på Iberiska halvön

Skapandet av det judiska folket
Shlomo Sand
Voltaire Publishing 2011, 420 sid.

slog judendomen rot under de första århundradena e.Kr., främst troligen bland omvända romerska soldater, slavar och köpmän.

Sedan kristendomen först blivit laglig i Rom år 313 och sedan statsreligion under 380-talet förstärktes motsättningarna mellan kristendom och judendom. Den felaktiga och ödesdigra vandringsmyten om judarna som de som förrådde Jesus kom i svang, liksom den att judarna hade fördrivits från sitt hemland år 70.

Den judiska missioneringen avstannade i romarriket, men judiska församlingar fortsatte att verka, om än förtryckta. Judendomen vände sig inåt, framför allt på grund av de murar som byggdes upp runt den av kristendomen.

Judiska riken

Judendomen hade dock framgångar på andra håll. På Arabiska halvön bosatte sig judar och vann så småningom proselyter bland de arabiska stammarna. Ett rike, det himaryanska, i nuvarande Jemen, övergav sin icke-monoteistiska religion i slutet av 300-talet och övergick till judendomen. Det bestod i mellan 120 och 150 år, tills det besegrades av det etiopiska aksum-riket.

I Nordafrika spred sig judendomen bland kustsamhällena i Maghreb. Vissa forskare hävdar att många puner efter Karthagos nederlag mot Rom gick över till judendomen; deras språk var ju ett hebreiskan närstående semitiskt språk, och många ae4v dem tillämpade redan omskärelse. Den arabiske historikern ibn Khaldun (1332–1406) skriver om mäktiga judaiserade stammar i Nordafrika, vars områden grovt stämmer överens med platser där judiska samfund funnits kvar in i modern tid. Han skildrar också hur Dihya al-Kanina, drottning över judaiserade berberstammar i slutet av 600-talet, under en tid bedrev framgångsrikt motstånd mot de islamska härskarna.

Khazarien

I området norr om Svarta och Kaspiska haven låg under tidig medeltid Khazarien. På sin höjdpunkt sträckte sig detta rike från Kiev i nordväst

till Krimhalvön i söder, och från övre Volga till våra dagars Georgien. Till skillnad från de jemenitiska och nordafrikanska judiska kungadömena – som till största delen försvunnit ur det historiska medvetandet – är Khazarien mycket omtalat i tidiga medeltida dokument. Någon gång mellan mitten av 700-talet och mitten av 800-talet konverterade dess härskare till den judiska tron. En viktig orsak lär ha varit deras önskan att bevara sin självständighet genom att spela på motsättningarna mellan det kristet ortodoxa bysantinska riket i väst och det expanderande kalifatet i söder. Historieskrivningen är bristfällig och delvis motstridig, liksom kunskapen om hur djupt judendomen trängde ner bland vanligt folk. Man vet att den religiösa toleransen i riket var stor; kyrkor och moskéer existerade jämsides med synagogor och hedniska sedvänjor. Riket besegrades år 1016 av en bysantink-rysk här.

Platsen medger inte något längre referat av utvecklingen av judendomen efter det khazariska rikets fall, men Shlomo Sand hävdar med hänvisning till flera historiska källor att en stor del av nittonhundratalets östjudar härstammade från denna stat.

Paradox

Den slutsats han drar i sin bok är att föreställningen om ett enhetligt judiskt folk på goda grunder kan ifrågasättas. Man kan enligt Shlomo Sand hävda att de judar som invandrat till Palestina och Israel under 1900-talet till stor del *inte* härstammar från den judiska befolkningen i Judéen och Israel under biblisk tid, och att de palestinier som fördrevs 1948 och idag förtrycks av staten Israel faktiskt gör just det.

Den israeliska historieskrivningen har haft en stark ideologisk strävan att bekräfta myten om "ett land utan folk till ett folk utan land", detta givetvis för att moraliskt rättfärdiga staten Israels existens, stölden av palestinsk mark och fördrivningen av palestinier. Med de kunskaper Shlomo Sand förmedlar i sin viktiga bok framstår denna politik som än mer absurd.

Lasse Lindgren

Khazar-rikets historiska utbredning.

Judiska barn med sin lärare. Samarkand, omkring 1905–1915. Foto: Sergej Michailovitj Prokudin-Gorskij